

A boldogtalan 20. század tanúi még itt vannak!

Még élnek a túlélők és élnének még a meghaltak, a nem önként a sírba menők is, vagy legalábbis a reményre, életre született utódaik. De csak élnének, mert nincsenek! Mert nem adatott meg nekik az az Istentől kapott lehetőség, hogy képmásaivá nőhessenek a Teremtőnek.

A 20. század a népirtások évszázada! Tudjuk persze, hogy a történelem korábban is gyalázatos és kegyetlen volt sokakhoz. Tudjuk, hogy egész népeket semmisített meg a túlerő igazsága, azaz az önhittség, a gőg és a sötét hatalom gonoszsága.

De hát a 20. század felvilágosult, az emberiséget megújítani, fölszabadítani szándékozó kora a világnak! Szabadságeszmék, testvériség, béke! Ezek a jelszavak harsogtak örjítő hidegséggel és megtévesztőn lapokban, rádiókból és emberszajak millióiból.

Akkor meg hogy történhetett meg?!

Hogyan történhetett meg ember ember általi, ipari méretű, tudva és akarva, felkészülten és jól kitervelten, szinte mérnöki precizitással végigvitt megsemmisítése?! Vagy igaz lenne a homo homini lupus, az ember embernek farkasa latin időkből itt maradt fenyegetése?

Ma itt állunk egy képzeletbeli hatalmas sírkamra előtt, s nem tudunk választ adni a saját kérdéseinkre. A sírkamra előtt állunk, amely azért lehet csak a képzelet szüleménye, mert a gyilkosok nyomát sem hagyták az áldozatoknak. Temetetlenül égették őket bele a semmibe!

A 20. századi hatalmas néptemetők, az erőszakkal irtott népek temetői, már a század első éveiben megépültek. Búrokat, örményeket, majd tervszerű gondossággal zsidókat irtottak bele lelketlen kegyetlenséggel, majd jöttek újabb diktatúrák és öltek halomra krími tatárt, magyart és másokat.

A romákról, cigányokról maradt fenn a legkevesebb feljegyzés. Szinte emlékek nélkül tüntették el őket is tíz és tízezer számra, mert útjában álltak a csak lefelé tekinteni képes vérszomjas, sötét erőszaknak. Egyszerűen, mert csak voltak! Csak mert léteztek! Csak mert voltak ők is, mint a többiek: a többi ember!

Jól fészült és jól iskolázott gyilkosok között jártunk. Jólöltözött csöcselék volt a bíró, az önkényesen ítéletet hozó és a végrehajtó hóhér is egyben. A szemet hunyók, a félretekintők, a „semmit se láttunk és a tudni sem akarunk erről az egészlől” emberek világában, az „önként, kéjjel ölt” emberek világában a halottnak ítélték szelíden, szépen és megadón elmentek. Csak a szégyen maradt itt, az ül rajtunk, az nyomaszt minket helyrehozhatatlanul.

A leggyöngébbek, a senkinek sem hiányzók, az eltüntetendők, a fölöslegesekek éppen azok a cigányok voltak, akik végképp senkitől sem számíhattak még a legkisebb részvétre sem. A

legkisebb remény sem adatott meg a patkoló, a teknővájó, a lovas vagy zenész cigányoknak, asszonyoknak, öregembereknek és gyerekeknek. A megállapodott és a vándorló romákat is sírokba terelte az esztelen gyűlölet.

Legalább mi! És legalább most! És legalább utólag! Hogy a mi utódaink legalább ne szégyenkezzenek miattunk, suttogjunk, mondjunk el legalább egyetlen bocsánatkérő szót, egyetlen közös sóhajt, hogy ha már feledni lehetetlen, legalább magunknak kérjünk irgalmat az ember ellen elkövetett bűnért! És ígérjük meg, és vessük kőbe, és vessük a gyermekeink szívébe azt, hogy sohasem, hogy soha többé meg ne történhessen, hogy az elpusztított romák, a halálba küldött emberek nyugodtan pihenhessenek, és hogy lehessenek emlékezők, akik újra írhatják ezt a keserű történetet.

Roma holokauszt? Igen! A roma embert jelent ugye? Az ember, a roma, az ember ember legyilkolásának emléke – legalább az emléke – mint figyelmeztető, útbaigazító kőoszlop, úgy meredjen valamennyiünk szeme előtt, hogy megtanulhassuk végre, hogy az emberi életnek soha sem lehet igazán vége; mert a túlélők, a sajnálkozó és szégyenkező utókor már kitörülhetetlenül őrzi őket is az esendő emberi emlékezetben.

Langerné Viktor Katalin